VIORICA RĂILEANU
Institutul de Filologie
(Chişinău)

NOMENCLATURA MEŞTEŞUGĂREASCĂ: RELEVANŢA EI ÎN ONOMASTICĂ

Abstract

Craft nomenclature is a lexicological area that interested lexicologists, at least to the extent it provided certain derivative patterns to complement and enrich onomastic inventory. In many studies experts find that the majority of surnames and toponyms are based on names which refer to craft realities. Their appearance was attributed to some practical reasons, as a necessity for individuation and identification retained in various forms of proper names until today.

Onomastica, domeniu lingvistic apărut relativ târziu, a dobândit în ultimele decenii o autonomie pronunţată, constituindu-se ca disciplină de sine stătătoare, ajutată fiind de situarea sa la graniţa cu alte ştiinţe socioumane. Obiectul de studiu al onomasticii îl reprezintă numele proprii, care denumesc în special anumite repere individuale, spre a le deosebi de celelalte obiecte de acelaşi tip. Două subcategorii, *toponimia* şi *antroponimia*, s-au conturat, la rândul lor, ca domenii distincte [1, p. 215-216]. Studiate în sensul larg al cuvântului, toponimele şi antroponimele ni se dezvăluie ca *oiconime, hidronime, zoonime, floronime* etc. şi respectiv *nume de familie, prenume, porecle, supranume, nume populare* sau *pseudonime,* iar explicarea diverselor forme, stabilirea etimologiei, a sensului, a cuvântului-etimon, care stă la baza creării toponimelor şi antroponimelor, reprezintă una din priorităţile cercetărilor de onomastică [2, p. 98].

Interesul pentru studierea termenilor şi a lexicului asociat unui anumit domeniu de activitate a luat amploare cu precădere în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea. Elaborarea oricărui sistem terminologic este un proces diacronic şi studiul lexicului fiecărui domeniu referenţial din perspectiva dezvoltării sale istorice, elucidează mecanismele de formare a structurilor noţionale şi furnizează informaţii referitoare la schimbările conţinutului semantic [apud 3, p. 72]. Vocabularul a conservat o serie întreagă de termeni care denumesc realităţi ale unor vremuri demult apuse, dar a căror aducere „la suprafaţă" reconstituie imagini din trecut şi contribuie la clarificarea unor probleme de istorie a limbii şi nu numai [4, p. 31].

La o analiză sumară, inventarul onomastic delexical contemporan, favorizează constatarea că o proporţie însemnată a sferei noţionale, din care numele proprii, toponimele şi antroponimele, îşi împrumută termenii, este formată din nume raportabile la realităţi meşteşugăreşti[1] sau care pot fi puse pe seama unor termeni al căror uz cu funcţie

[1] Îndeletnicire de orice natură, bazată pe muncă manuală calificată, obţinută prin practică, nu prin şcolarizare; meserie, ocupaţie.

BDD-A6882 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.223.0.53 (2024-04-23 07:06:17 UTC)

de individualizare umană îşi are originea, conform mai multor studii de specialitate, într-un mediu socioprofesional, preponderent meşteşugăresc [5, p. 45]. Numele de meşteşuguri reprezintă un domeniu lexicologic – al terminologiilor – care i-a interesat destul de mult pe lingvişti, cel puţin în măsura în care utilizează anumite tipare derivative şi contribuie la îmbogăţirea limbii.

Pentru a nu deveni redundanţi, vom concentra studiul de faţă asupra evidenţierii anumitor resorturi cu semantică meşteşugărească[2]. Ne-am propus să elucidăm acest aspect şi din motivul că din multele meserii, ce altădată erau în vogă, astăzi unele au dispărut, fără ca cineva să le declare la „obiecte pierdute", poate doar pentru faptul că multe dintre ele s-au salvat ca nume de familie sau nume de localităţi. Cu cât un meşteşug a jucat un rol mai important în viaţa de toate zilele, cu atât frecvenţa şi şansa lui de a dura au fost mai mari: *Abagiu*[3], *Arabagiu*, *Boiangiu*, *Botnaru*, *Chirigiu*, *Ciubotaru*, *Clanetaşu*, *Cordaş*, *Croitor*, *Dârvaru*, *Dulgheru*, *Magheru*, *Marchitan*, *Parpalac*, *Păcuraru*, *Poclitaru*, *Pogonici*, *Sabău*, *Socaci*, *Solonar*, *Stoler*, *Suciu*, *Surugiu*, *Şnaidăr* sau *Bocşa*, *Cărbuna*, *Ceaunari*, *Dubăsari*, *Purcari*, *Sobari*, *Şelari*, *Ursari* etc.

Apariţia numelor de familie şi a oiconimelor, provenite de la nume de meşteşuguri, a fost pusă pe seama unor raţiuni practice, ca o consecinţă a necesităţii de identificare. Transmise în general de secole, prezintă, din perspectiva cercetătorului contemporan, un mai „mare interes psihologic şi social, deoarece aceste nume poartă, prin forma şi conţinutul lor, imaginea şi amprenta civilizaţiilor trecute" [6, p. 19].

La nivel antroponimic, ca nume de familie, aceşti termeni se atestă în număr mai mare. Aceasta se explică şi prin faptul că numele de familie reprezintă un supranume, transmis patriliniar, de la o generaţie la alta, unor descendenţi ai celor care s-au ocupat cu aceste meşteşuguri. Supranumele funcţiona iniţial ca un nume de familie neoficial, care ulterior s-a impus şi fixat prin instituţii publice. Maria Andrei arată că procesul formării numelor de familie corespunde aproape întru totul etapelor dezvoltării societăţii [7, p. 27]. De aici rezultă că astfel de antroponime reflectă realitatea lingvistică, oglindită în toate straturile limbii, mai ales, la nivelul lexicului şi, implicit, în viaţa socială, lucru valabil şi în cazul nostru.

Din analiza materialului onomastic excerptat din diverse documente scrise, care ne-au fost accesibile, am putut remarca existenţa unui număr de lexeme – *nume de meserii* – preferate ca nume de familie şi nume de localităţi, aspect deductibil din consemnarea acestora până la sfârşitul secolului al XIX-lea.

Există mai multe mijloace prin care un apelativ poate fi implicat în procesul de transfer. Una dintre cele mai vechi maniere de desemnare, frecvent întâlnită, era reprezentată de:

---

[2] Deşi majoritatea apelativelor legate de sfera meşteşugărească se folosesc în domeniul onomastic, vom da preferinţă doar unor meserii, cum este lemnăria, creşterea animalelor, cultivarea plantelor, fierăria, cărbunăria, vărăria, extragerea aurului şi argintului.

[3] Unii termeni n-au ajuns să se impună în graiurile moldoveneşti, astfel încât nici limba comună nu i-a reţinut. La nivel antroponimic, ca nume de familie, se întâlnesc, datorită migraţiilor interregionale şi interzonale, a circulaţiei interdialectale şi interetnice a persoanelor. Supranumele, rezultat de la aceşti termeni, a devenit, cu timpul, nume de familie şi pentru anumite persoane din Moldova, dar care nu erau neapărat urmaşi ai respectivelor categorii de meserii.

BDD-A6882 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.223.0.53 (2024-04-23 07:06:17 UTC)

1. conversia *numelui de agent*[4] din apelativ în antroponim şi în toponim, prin intermediul poreclei şi al supranumelui, fără modificare formală: *Bardă*, *Băieş*, *Blid*, *Bocşa*, *Mezdrea*.

2. derivare din apelativ în antroponim, din apelativ în toponim, obţinute cu sufixele specifice româneşti: *-ean*(*u*), *-escu*, *-el*(*u*), *-oi*(*u*), *-ete*, *-aru*[5]: *Pânzăreanu*, *Vărzăreanu*, *Olărescu*, *Porcărelu*, *Văcăroiu* etc. Întâlnim forme sufixate şi cu formanţi de altă origine, decât cea românească, cum ar fi: *-aş*(*u*), *-iov*, *-ov*, *-enco*, *-ciuc*, *-iuc*, *-schi*, *-giu* etc.: *Botnăraş*, *Vacarov*, *Morarenco*, *Rotarciuc*, *Vinarschi*, *Tinichigiu.* O subcategorie aparte ar fi cea a *supranumelor colective* provenite în urma unui proces metasememic de tip metaforic. În acest caz particular, al supranumelor colective, întâlnim implicate numai conotaţiile peiorative, cu efect depreciativ, care au cunoscut circulaţie în secolul XIX ca epitete ale unor colectivităţi umane mari, sfârşind prin a se fixa ca *nume topice*. Cel mai adesea acestea apar cu alte forme morfologice decât cea de nominativ singular [5, p. 54] şi au îndeplinit, de la bun început, funcţia de identificare şi individualizare, fiind fixate ulterior în onomasticonul românesc ca denumiri de localităţi: *Brânzari*, *Ceaunari*, *Purcari*, *Sobari*, *Şelari* etc.

Trebuie să precizăm că numeroase apelative sunt preluate în inventarul onomastic ca forme derivate deja, inclusiv cu sufixe diminutivale şi moţionale, derivarea are loc la nivelul limbii comune, făcându-se apoi transferul de la apelativ la antroponim şi toponim.

De altfel, anumite nume delexicale tributare sferei semantice meşteşugăreşti au dezvoltat în onomastică o familie lexicală mult mai numeroasă decât cea a apelativului, care diversifică şi mai mult posibilităţile denominative. Necesitatea derivării apare ca evidentă, fiind singura modalitate de generare de noi antroponime, pornind de la cele existente deja, şi de conservare, totodată, a funcţiei de individualizare a numelui respectiv în mediul sociouman dat [5, p. 54]. Diversitatea variantelor, uneori asociat cu procedeul de amplificare a numelor de familie cu un al doilea formant (sufix), sporeşte capacitatea de identificare a persoanelor care poartă nume de familie provenite de la acelaşi radical, adăugându-li-se, în acelaşi timp, şi o nuanţă care exprimă originea, provenienţa deţinătorului numelui din cutare sau cutare zonă dialectală sau limitrofă [8, p. 180]. De la aceste nume se degajează un radical onomastic, de la care se poate forma, în timp, o numeroasă familie. De exemplu: de la *botnar*, „meşterul care face (sau repară) vase din doage”, s-au format *Botnar*, *Botnari*, *Botnaru*, *Botnaraşu*, *Botnărescu*, *Botnarenco*, *Botnarciuc*, *Botnariuc*, *Butnar*, *Butnaru* etc.

---

[4] Posibilitatea de conversie grupează apelativele respective în mai multe subcategorii: nume de agent formate de la apelative-nume de produse: *brânzar*, *căşar*, *pielar*, *urdar*; nume de agent formate de la apelative-nume de instrumente specifice: *căldărar*, *putinar*; nume de agent formate de la apelative-nume de animale: *mânzărar*, *oier*, *ursar*.

[5] Acest sufix, prin evoluţia asociată cu răspândirea teritorială, a dat variante. Derivatele cu *-ar* reprezintă nume de persoane după meseria exercitată, ca ocupaţie obişnuită sau ocazională [17, p. 79] şi denumesc persoana după obiectul produs sau cu care lucrează. Faptul că acesta apare şi fără consemnarea lui *-u*, nu poate fi considerat o abatere de la normele limbii române, deşi mai mulţi cercetători consideră că forma corectă, articulat, cu *-u* final, este un indiciu specific al numelui de familie, prin care acesta se deosebeşte de poreclă.

BDD-A6882 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.223.0.53 (2024-04-23 07:06:17 UTC)

Un domeniu care a împrumutat mulţi termeni onomasticii este exploatarea şi prelucrarea lemnului [9; 10; 11]. Desigur, primele exploatări forestiere au început odată cu orientarea omului spre agricultură, când acesta avea nevoie de defrişări pentru eliberarea terenurilor în vederea cultivării lor. De altfel şi aceste defrişări, numite curături, runcuri, lăzuiri, sunt demonstrate de continuitatea lor în onomastică. Dovezi istorice demonstrează că din cele mai vechi timpuri lemnul a constituit unul din materialele cele mai accesibile prelucrării unei ample şi variate game de produse. El a fost folosit pentru construirea adăposturilor umane, a mobilierului pentru locuinţă, a uneltelor de muncă, a obiectelor de uz gospodăresc, a instrumentelor muzicale, a obiectelor de cult etc. Denumiri ale unor ramuri care ţin de prelucrarea lemnului sau de prelucrarea unor produse cu unelte specifice, s-au încetăţenit în Moldova ca nume de familie [12, p. 616]. Astfel, cel ce lucrează lemnul în general sau îl taie se va numi *Lemnaru,* lucrătorul cu barda e *Bărdaşu,* aşa cum cel ce se foloseşte de teslă e *Teslaru*, de mezdrea e *Mezdrea,* cel ce face butoaie este *Butnaru,* cel care pregăteşte doagele vasului este *Dogaru*, cel ce scobeşte blide e *Blidaru*, după cum acela care este priceput în confecţionarea roţilor este *Rotaru* etc. [13, p. 313]. Astfel, specifice domeniului sunt: **Bardă** – 21[6] < *bardă* „secure cu tăişul lat şi cu coada scurtă, întrebuinţată mai ales la cioplitul lemnului şi, odinioară, ca armă de luptă”; *toporişcă*, (reg.) *toporiţă*, (Mold.) *toaipă*; **Barda** – 112; **Bardari** – 68; **Bărdaş** – 1 < *bardă* + suf. *-aş; dulgher, lemnar, stoler, tâmplar* [DEX ’98]; **Dulgher** – 491; **Dulgheru** – 345; **Dulghier** – 142; **Dulghieru** – 214; **Lemnar** – 2; **Lemnaru** – 223; **Stoler** – 303; **Stoleri** – 14; **Stoleru** – 199.

Beschier – 478 < *beschier* < *beschie* „ferăstrău alcătuit dintr-o pânză lată cu muchia tăietoare curbată, prevăzut cu mânere la ambele capete şi folosit, în special, la tăiatul buştenilor” [NODEX] + suf. *-er*; persoana identificată prin numirea acestei ocupaţii a fost supranumită *beschier,* „tăietor de lemne” [14, p. 25 (II)]; **Beschieru** – 376.

Blid – 68 „vas de lemn (de lut sau de tinichea) în care se pun bucatele”; *strachină*. Prin metaforizare, cuvântul *blid* a devenit supranumele unei persoane [14, p. 29 (I)]; **Blidar** – 11 „meşteşugar care face blide”; **Blidari** – 123; **Blidaru** – 29.

Botnar – 312 < *botnar* „meşterul care face (sau repară) vase din doage (butoaie, căzi, putini)”; *butnar, dogar*; **Botnari** – 7781; **Botnaru** – 2919; **Botnăraşu** – 5; **Botnărescu** – 7; **Botnarenco** - 810; **Botnarciuc** – 148; **Botnariuc** - 1026; **Butnar** – 52; **Butnaru** – 2059; **Dogari** – 480; **Dogaru** – 496.

Dârvari – 3 < *dârvar* „tăietor de lemne”; „slugă care avea obligaţia de a aduce stăpânului lemne din pădure şi de a se îngriji de încălzirea camerelor”; **Dârvaru** – 1; **Dîrvari** – 67; **Dîrvaru** – 42.

Dubasar – 3 < *dubas* „luntre mare care serveşte la pescuit şi la trecerea de pe un ţărm al unei ape pe celălalt” + suf. *-ari*; **Dubasari** – 54; **Dubăsari** – 4; **Dubăsaru** – 27; **Dubăsari**, oraş menţionat documentar în 1523, cu o populaţie de 35530 de locuitori în 2004 [15, p. 107].

[6] Cifra reprezintă numărul de purtători ai numelui de familie din spaţiul Republicii Moldova (inclusiv variante dialectale şi fonetice pentru a fi mai convingători) extrase din baza de date antroponimice http://www.mtic.gov.md/WebStatistics/index.php? action=namesake n&lang=md&lastn ame=dulgheru&firstname =&submit.x=0&submit.y=0&submit=search

BDD-A6882 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.223.0.53 (2024-04-23 07:06:17 UTC)

Mezdrea – 19 < *mezdrea* „instrument folosit îndeosebi pentru finisarea şi ornamentarea lemnului, a pieselor de mobilier”; **Pădurar** – 5 > *pădurar* „persoană însărcinată cu paza şi îngrijirea unei păduri”; (înv. şi reg.) *gornic*, (reg.) *pădurareş*, *păduraş*, (prin Mold. şi Bucov.) *berejnic*, (prin Ban.) *codrean*, (Ban., Transilv. şi Olt.) *şumar*; **Păduraru** – 701; **Codrean** – 1308; **Codreanu** – 3081; **Gornic** – 2.

Rudaru – 2 „meşter rom care lucrează obiecte din lemn (albii, linguri, fuse)”; *lingurar*; **Lingurar** – 1; **Lingurari** – 6.

Teslar – 16 < *teslă* + suf. *-ar.* „meşter care confecţionează obiecte din lemn; (la pl.) subalterni ai căpitanului de poduri care, în evul mediu, în ţările române, aveau obligaţia de a le repara”; **Teslari** – 241; **Teslaru** – 352.

Cea de-a doua ocupaţie de bază, a oamenilor locului, a fost creşterea animalelor, păstoritul ca ocupaţie primară a locuitorilor, dar şi vânătoarea, ca ocupaţie secundară. *Bacii* se ocupau cu creşterea oilor, *Geambaşii* se îndeletniceau cu negustoria de cai, vânzarea şi cumpărarea lor sau chiar şi furtul acestora; *Ursarii* – cu „umblatul” urşilor îmblânziţi prin sate şi mahalalele târgurilor, unde îi jucau tot anul. Unele din aceste îndeletniciri au fost relevante şi în onomastică.

Baci – 6 „cioban care conduce o stână” [DEX ’98]; *bârsan*, *cioban*, *păcurar* (reg.) *păstor*, *mocan,* (Trans.) *sameş, scutar*; **Baciu** – 2913; de la **Baciu** cu sufixul augmentativ *-oi* s-a format numele **Băcioi**, de la care a provenit şi numirea localităţii **Băcioi**, mun. Chişinău, menţionată documentar în 1485, cu o populaţie de 8590 de locuitori în 2004 [15, p. 39]; **Baltag** – 1602 „topor mic, de obicei cu două tăişuri şi cu coadă lungă, folosit în trecut şi ca armă (mai ales de către ciobani)”. Prin anumite asocieri cuvântul *baltag* a devenit un semn distinctiv, o poreclă, din care a provenit apoi şi numele de familie [14, p. 17 (I)]; **Baltaga** – 935; **Baltagu** – 1; **Băltag** – 12; **Bârcă** – 39 „oaie cu lână creaţă”, nume specific pentru moldoveni [14, p. 20 (II)]; **Bîrca** – 1309; **Bârsan** – 8; **Bîrsan** – 936; **Bârsanu** – 4; **Bîrsanu** – 426; **Brînzan** – 292 „cioban care pregăteşte brânza la stână”; **Brînzar** – 8; **Brînzari** – 58; **Brînzaru** – 9; **Brânzari**, sat românesc pe stânga Nistrului pomenit în cronica lui Ipatiev, atestat ulterior şi cu forma **Brânzeni** [16, p. 79]; **Cioban** – 2100; **Ciobanu** – 17239; **Ciobănel** – 20; **Ciobănică** – 125; **Ceban** – 21010; **Mânzăraru** – 3 „cioban care păzeşte mânzările” ((reg.) *mânzare* „oaie de lapte; oaie care a fătat şi are lapte”); **Mînzărar** – 59; **Mînzărari** – 26; **Mînzăraru** – 59; **Mocan** – 2206; **Mocanu** – 5488; **Odagiu** – 406 (înv.) „slugă la cioban”; *odăiaş*; (înv. şi reg.) „om care locuieşte afară din sat, într-o odaie” [14, p. 103 (II)]; **Odajiu** – 555; **Păcuraru** – 130 < lat. *pecorarius* (reg.) „persoană care are în grijă oile”*;* **Scutar** – 33 (înv. şi reg.) „cioban care îndeplinea diverse sarcini în administrarea, conducerea unei stâne; cioban care nu plăteşte întreţinerea oilor sale la stână”; *scutaş*; **Scutari** – 1564; **Scutaru** – 1419; **Strungar** – 28 < *strungă* + suf. *-ar* „cioban care mână oile la strungă pentru a fi mulse”; **Strungari** – 314; **Strungaru** – 319; **Ţurcan** – 17051 < *ţurcă* „oaie cu lână lungă şi aspră” + suf. *-an* „persoană care se ocupă de creşterea oilor”; **Ţurcanu** – 8704; **Ţuţuian** – 3 < *ţuţui* „ţugui, vârf, pisc” + suf. *-an* (reg.) „cioban ardelean; cioban de la munte” [DEX ’98].

Haidău – 62 (reg.) „păzitor de vite (mari)”; *haidamac, văcar*; **Gaidău** – 788; **Văcaru** – 108; **Vacaru** – 203; **Vacari** – 1314; **Herghelegiu** – 102 „păzitor, îngrijitor al unei herghelii”; (prin Ban.) *arghelar*, (Olt., Ban., Transilv. şi Maram.) *stăvar*; **Hergheligiu** – 3; **Gherghelegiu** – 132; **Gherghеligiu** – 11; localitatea **Purcari** (< *porcar* „cel care păzeşte

BDD-A6882 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.223.0.53 (2024-04-23 07:06:17 UTC)

şi îngrijeşte porci"), rn. Ştefan-Vodă, menţionată documentar în 1560, cu o populaţie de 2250 în 2004 [15, p. 197]; localitatea **Ursari**, rn. Călăraşi, menţionată documentar în 1859, cu o populaţie de 320 de locuitori, dintre care 84% sunt romi.

Din domeniul albinăritului fac pare numele **Prisăcar** – 7 „persoană care creşte albine (pentru a obţine miere şi ceară)"; *albinar, apicultor, stupar*; **Prisacar** – 105; **Prisacari** – 2326; **Prisăcari** – 61; **Prisacaru** – 318; **Prisăcaru** – 1087; **Stuparu** – 49; **Hoştină** – 1 „ceea ce rămâne din fagure după ce s-au scos mierea şi ceara"; **Goşcina** – 7; **Goştină** – 1; **Oştînari** – 7.

De subliniat că lâna şi pieile au fost o materie primă foarte generoasă şi, de aici, omniprezentă. Prelucrarea şi utilizarea lor în confecţionarea îmbrăcămintei şi a unor piese indispensabile în acoperirea unor utilităţi ale gospodăriei vine din timpuri greu de precizat ale evoluţiei omului ca specie, având o vechime a utilizării infinit mai mare decât obişnuitele fibre textile. De aici rezultă şi apariţia categoriilor de căciulari, cizmari, cojocari, curelari, desăgari, hămurari, opincari, pielari, şelari, tăbăcari, trăistari etc. *Pieptănarii* confecţionau piepteni şi alte obiecte din prelucrarea osului şi cornului; *Căciularii* erau cei mai iscusiţi meseriaşi în arta prelucrării pielii de miel din rasa caracul, se ocupau şi cu realizarea căciulilor tradiţionale din astrahan; *Hămurarii* erau meşteri în prelucrarea pieilor de vacă şi porc. Principalele articole pe care le produceau erau: şei, hamuri, chingi, curele, tocuri; *Ciurarii* prelucrau pieile de animale şi confecţionau ciururi şi site, apoi, prin reconversie profesională, au devenit fierari.

Blănaru – 193 < *blănar* „meseriaş care face îmbrăcăminte din blană; negustor de blănuri" [14, p. 28 (I)]; **Blănari** – 7; **Cojocaru** – 9559 < *cojocar* „persoană care lucrează sau vinde cojoace sau căciuli şi alte obiecte din blană", (prin Transilv., Maram. şi Ban.) *săbău*, (Transilv. şi prin Ban.) *suciu*; **Cojuhari –** 2934; **Cojocari** – 10555; **Sabău** – 4; **Suciu** – 123; **Dubălari** – 12 < *dubălar* „muncitor specialist în tăbăcitul pieilor" (Mold., Bucov. şi Transilv.); *argăsitor, opincăraş, orgar, tabac, tălpar, timar*, (înv.) *solonar*; **Dubălaru** – 38; **Solonar** – 60; **Solonari** – 846; **Solonaru** – 452; **Tabac** – 870; **Tăbăcaru** – 339; **Tabacaru** – 1; **Tăbăcari** – 1; **Timar** – 2.

Ciurar – 42; **Ciuraru** – 108; **Hămuraru** – 65 < *hamuri* + suf. +*ar* „persoană care confecţionează sau vinde hamuri"; **Hamurari –** 190; **Hamuraru** – 21; **Gamurari** – 360; **Gamuraru** – 27; **Gămurari** – 13; **Gămuraru –** 3; **Poclitar** – 19 < *poclitar* „persoană care lucrează pocliturі", *poclit* „coviltir (la car, căruţă); coşul trăsurii"; **Poclitaru** – 48; **Poclitari** – 88; **Şelar** – 8 „persoană care confecţionează (şi vinde) şei sau alte obiecte de harnaşament"; **Şelari** – 37; **Şelaru** – 121; **Şelari**, localitate românească peste Bug [16, p. 78].

Ciubotari – 11 < *ciubotă* + suf. *-ar* „meşter care confecţionează sau repară încălţămintea"; *cizmar*; **Ciubotaru** – 2806; **Cibotari** – 2084; **Cibotaru** – 1103; **Pâslari** – 3 „meşter de pâsle"; **Pâslaru** – 19; **Pîslari** – 1784; **Pîslaru** – 961.

Una dintre culturile agricole cele mai populare în zonă a fost, fără îndoială, cânepa. Creşterea şi prelucrarea fibrelor de cânepă era nelipsită din nici o gospodărie. Era nu numai cea mai prezentă în viaţa cotidiană a ţăranului, ci şi cea mai încărcată de semnificaţii. Explicaţia omniprezenţei ei este simplă, cânepa, şi mult mai puţin inul, oferea materia primă pentru confecţionarea aproape a tuturor pieselor de îmbrăcăminte, a portului popular, a textilelor de interior, a sacilor pentru cereale, a frânghiilor. Cânepa

BDD-A6882 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.223.0.53 (2024-04-23 07:06:17 UTC)

era cultivată fie în grădini, fie în hotarul satului în locuri speciale, cu pământ mai bun, numite *cânepişti*.

Boiangiu – 43 „persoană specializată în vopsitul materialelor textile”; *vopsitor* [NODEX]; **Boianjiu** – 66; **Croitor** – 3728 „meşter care coase haine” (prin Transilv., Ban., Maram. şi vestul Olt.) *şnaidăr*; **Croitoru** – 2920; **Sabău** – 4; **Şnaider** – 74; **Mătăsari** – 1 (înv.) „persoană care lucra sau vindea mătase”; **Matasar** – 23; **Matasari** – 240; **Matasaru** – 41; **Mătăsaru** – 138; **Pânzari** – 8 (înv.) „ţesător sau negustor de pânzeturi”; **Pînzaru** – 1704; **Pânzaru** – 49; **Pînzari** – 4305; **Străistaru** – 49 < *traistă* „desagă”, (reg.) *tăgârță, torbă*, (Transilv., Ban. şi Olt.) *straiță*; **Tăgîrță** – 2; **Trăistaru** – 7.

Un alt domeniu este fierăritul. Prelucrarea fierului cuprinde specializarea pe meserii: fierăritul, lăcătuşeria, potcovăria, caretăria şi feroneria. *Fierarul* prelucrează metalele, confecţionează obiecte din fier de uz casnic, unelte agricole, confecţionează elemente de fier pentru construcţii şi instalaţii; *Lăcătuşul* face şi repară lacăte, zăvoare, balamale, chei şi diferite tipuri de încuietori de uşi şi de porţi; *Potcovarii* potcoveau animalele de tracţiune: boi, vaci, cai sau măgari; *Caretăria* sau legatul căruţei constă în trasul şinelor pe roţi şi confecţionarea legăturilor de fier ale căruţelor sau săniilor; *Feroneria* cuprinde lucrările artistice executate din fier prin ciocănire sau prin modelare la cald, din care rezultă grilaje ornamentale, balustrade etc. *Ceaunarii* se ocupau cu prelucrarea metalelor neferoase, confecţionând ceaune, cratiţe şi oale de fontă; *Turnătorii* (nu cei de azi, desigur) se ocupau cu prelucrarea aluminiului; *Tinichigiii* − cu prelucrarea tablei din care confecţionează burlane, jgeaburi şi acoperişuri; *Căldărarii* prelucrează cuprul, alama şi arama pentru confecţionarea şi repararea vaselor de uz gospodăresc (cazane de fiert ţuica, căldări, tevi, tigăi, ibrice, candelabre, obiecte decorative) sau de cult (cristelniţe pentru botez, căldăruşa de Bobotează, pocalul bisericesc). Cea mai importantă tehnică de lucru a lor este alămirea, care cuprinde marea măiestrie a ciocănirii aramei, procedeu vechi, transmis din generaţie în generaţie în cadrul familiei şi ţinut secret; *Spoitorii* se ocupau cu spoitul sau cu cositorirea vaselor din metal; *Clopotarii* confecţionau clopote pentru biserici şi tot ei le şi trăgeau.

Caldarar – 107; **Caldarari** – 297; **Caldararu** – 92; **Căldărari** – 9; **Căldăraru** – 130; **Lăcătuş** – 106 „meşteşugar, lucrător care face sau repară lacăte, broaşte, chei etc.”, (Ban. şi Transilv.) *şloagăr*; **Lacatuş** – 71; **Rotar** – 419 „meşter care face sau repară roţi, căruţe, care etc.”; **Rotari** – 13599; **Rotaru** – 10294; **Spoitoru** – 55 „persoană care se ocupă cu spoitul vaselor de bucătărie”; (reg.) *bidinea*, *zugrav*; **Zugrav** – 282; **Zugravu** – 196.

Cărbunăritul, adică obţinerea mangalului din lemn, pentru alimentarea fierăriilor este un alt domeniu important, care a împrumutat termeni onomasticii. Procesul de ardere a lemnelor pentru obţinerea mangalului presupunea o tehnică specială în cuptoare înalte, numite *bocşe*. Bocşeriile erau aşezate de obicei pe cursul unor ape, tocmai pentru a putea stinge focul când arderea trebuia întreruptă. **Bocşa** – 128 < *bocşă* „grămadă de lemne pregătite pentru a fi transformate prin ardere înceată în cărbuni (mangal)”, *cărbunărie*; **Cărbunari** – 25; **Cărbunaru** – 8. Despre prezenţa acestor bocşerii în zonă mai vorbesc şi astăzi unele toponime care au preluat numele: localitatea **Bocşa**, rn. Făleşti, menţionată documentar în 1666 (1680), cu o populaţie de 970 de locuitori în 2004 [15, p. 46]. Altele s-au numit **Cărbunari, Cărbuna** şi delimita meseria care era prezentă în zonă

BDD-A6882 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.223.0.53 (2024-04-23 07:06:17 UTC)

sau un loc al practicării ei, ca de exemplu localitatea **Cărbuna**, rn. Ialoveni, menționată documentar în 1775, cu o populație de 2138 de locuitori în 2004 [15, p. 65].

Datorită rezervelor naturale de calcar, din care se ardea varul, s-a dezvoltat specializarea în vărărie. Vărăritul e una dintre puținele ocupații – meşteşuguri tradiționale –, care se mai practică şi astăzi, deşi e tot mai mult concurat de oferta industrială diversificată. Cuptoarele pentru ars varul, numite *varniță* sau *camniță,* se zideau chiar în acele zone unde se găsea piatra de var, respectiv calcarul. Ele erau fie îngropate, săpate în pământ, de obicei într-o pantă de deal, fie de suprafață.

Varar – 2 < *vărar* „muncitor care lucrează la construirea cuptoarelor de var şi la arderea pietrei de var; persoană care vinde var"; (reg.) *vămicer*; **Varari** – 62; **Vararu** – 30; localitatea **Varnița**, rn. Anenii Noi < *varniță* „groapă amenajată în pământ pentru construirea cuptoarelor de var; cuptor în care se arde piatra de var; cuptor de var", localitatea e menționată documentar în 1560, cu o populație de 4204 locuitori în 2004. [15, p. 252]

Extracția aurului din aluviunile râurilor ce străbat Moldova şi Țara Românească nu presupunea tehnologii speciale, greu accesibile. Procedeul de lucru îl constituia spălarea nisipului şi pietrişului adus de ape din munți. *Aurarii* sunt atestați pentru prima dată în anul 1620 în Țara Românească. Alături de *aurari* sau „*rudari*" mai erau *băieşii* transilvani, care se deosebeau de primii prin aceea că scoteau aurul din pietrele munților, din locurile numite băi, având un anumit procedeu pentru curățirea lui. *Zlătarii*, ca şi *Argintarii*, tradițional, se ocupau cu prelucrarea metalelor prețioase, aurul şi argintul, pentru confecționarea bijuteriilor, pieselor de harnaşament, pintenilor, pieselor de îmbrăcăminte, a obiectelor de uz casnic şi a obiectelor religioase. În limbajul uzual s-au păstrat *rudar* şi *zlătar*, ca termeni ce denumesc anumite categorii de romi, şi nu neapărat ca meserii pe care le practică respectivele categorii. În onomastică sunt atestate numele de familie: **Arjint** – 89; **Arjintar** – 17 < *argint* + suf. *-ar*. „(rar) persoană care lucrează sau vinde obiecte de argint"; *bijutier, giuvaiergiu*; **Băieş** – 3 „miner; lucrător într-o mină (de aur)"; **Băieşu** – 48; **Baieş** – 31; **Baieşu** – 4; **Zlatan** – 100 „meşter care se ocupă cu prelucrarea aurului"; *aurar* [14, p. 146 (II)]; **Zlate** – 8; **Zlatu** – 7.

Evident că acest studiu este o modestă contribuție şi nu pretinde a fi epuizat acest subiect. Menirea lui a fost să redescopere o parte din realitățile terminologice ale vechilor meserii şi meşteşuguri tradiționale, profilând o dată în plus procesul de transfer şi relevanța lor în onomastică, ca mărturie a relației terminologie-onomastică.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Camelia Firică. *Onomastică românească. Probleme teoretice privind categoriile antroponimice: poreclă şi supranume.* SRAZ, LII, Zagreb, 2007, p. 215-257.

2. Vasile Frățilă. *Lexicologie şi toponimie românească*. Timişoara. Editura: Facla, 1987.

3. Mihaela Ivan. *De la cuvinte la realitate. Evoluții semantice şi mentalități*. În: Limba Română, 2010, nr. 1, p. 72-78.

BDD-A6882 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.223.0.53 (2024-04-23 07:06:17 UTC)

4. Iustina Burci. *Termeni care denumesc meserii de proveniență slavă în documente românești. Situația lor actuală.* În: Romanoslavica XLV. București: Editura Universității din București, 2009, p. 31-40.

5. Emanuela Dima. *Aspecte ale transferului apelativelor cu semantică pastorală în antroponimie*. În: Limba Română, LVI, București: Editura Academiei Române, 2007, nr. 1, p. 45-56.

6. Viorica Goicu. *Nume de persoană în Țara Zarandului*. Timişoara, 1996.

7. Maria Andrei. *Nume de familie ruseşti din câmpul semantic „Denumiri de profesii" şi echivalentele lor etimologice din limba română.* În: Analele Universității din Timişoara, Seria Ştiințe Filologice, AUT, XXXIII, 1995.

8. Vladimir Zagaevschi. *Nume de familie româneşti cu formantul -arius în evoluție* (*Morariu*, *Morari*, *Moraru*, *Morar*). În: Limba română, Chişinău, 2008, nr. 7-8, p. 172-181.

9. Gheorghe Iordache. *Ocupații tradiționale pe teritoriul României. Studiu etnologic*, vol. IV. Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1996, p. 45-309.

10. Teodor Oancă. *Geografie antroponimică românească. Metodă şi aplicații.* Craiova, Editura de Sud, 1998, p. 128-138.

11. Ioan Degău, Nicolae Branda. *Ateliere de fierărit şi produsele lor*. www.colibadacilor.ro

12. Elena-Camelia Zăbavă. *Terminologia pădurii reflectată în antroponimia din Oltenia*. În: Omagiu Gheorghe Bolocan. Craiova, Editura Universitaria, 2006, p. 616-620.

13. Constantin C. Giurescu. *Istoria pădurii româneşti din cele mai vechi timpuri până astăzi.* Bucureşti, Editura Ceres, 1976.

14. Maria Cosniceanu. *Nume de familie*. Vol. I. Chişinău: Editura: Pontos, 2006; vol. II, Chişinău: Editura Pontos, 2010.

15. Anatol Eremia, Viorica Răileanu. *Localitățile din Republica Moldova. Ghid informativ documentar, istorico-geografic, administrativ-teritorial, normativ-ortografic.* Chişinău: Editura Litera, 2009.

16. Titus Hotnog. *Românii de peste Nistru.* În: RLŞL, Chişinău, 1991, nr. 2, p. 75-80.

17. Ecaterina Ionaşcu. *Sufixele -ar şi -aş la numele de agent.* În: SMFC, 1959, vol. I, p. 77-85.

18. Teodor Oancă. *Microsisteme antroponimice. Nume de familie provenite de la nume de funcții publice (II)*. În: Omagiu Gheorghe Bolocan. Craiova, Editura Universitaria, 2006, p. 328-339.

19. Maria Cosniceanu. *Studiu asupra numelor de persoane*. Chişinău: Editura Ştiința, 1973.

BDD-A6882 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.223.0.53 (2024-04-23 07:06:17 UTC)